

3707 [= 2571] fr. epistylis litteris pulchris et magnis Cumis.

L · COCC
R E D E M

Raoul-Rochette *lettre à M. Schorn* p. 434, qui vidit d. 9 Mart. 1827.

Cf. n. 1614.

3708 [= 7230] Cumis rep. a. 1844.

. . . . LO

. . . . IM

EX decurio

num consensu

Minieri Riccio *cenni sopra*
Cuma p. 32.

3709 Cumis in fundo Raphaelis de Martino.

ATRVM

PSIDE E

AE · M

Scherillo ms.

3710 Cumis rep., deinde apud Criscium.

PRIMIO
PVBLICVS · V · A · VIII
MENS · III

Criscius dedit Bruzzae.

3711 [= 2572] in fistula plumbea Cumis rep., postea Neapoli apud princ. de Sangiorgio.

PVBL · MVNIC · CVMANOR

Descripsi. Guarini comm. IX ed. 2 p. 27 = iter vag. mans. 3 p. 26, *Bull. dell' inst.* 1838 p. 79. 1845 p. 235.

3712 a. fistulae plumbeae duae. Puteolis apud can. Criscio.

b. fistula plumbea. Neapoli in museo Bourguignon.

REI · PVB · CVMANO

a. Recognovi descriptas a Nissenno.

b. Duhn descripsit.

3713 fistula plumbea Cumis rep. a. 1851.

M · BENNI · RVFI

Fiorelli *mon. ant. punt.* I p. 1; Minervini *Bull. Nap. N. S.* 1, 106; *Annali civ. Sic.* 1854 fasc. 102, 120.

XLV. LITERNVM (ad lacum di Patria).

Sublata Capua bello Hannibalico cum ager eius Romanorum factus esset, quod ait Livius 28, 46 ad a. 549: *quia pecunia ad bellum deerat, agri Campani regionem a fossa Graeca ad mare versam vendere quaestores iussi*, quamquam fossa Graeca praeterea non nominatur, probabiliter ad eam regionem trahemus, ubi postea Liternum fuit. Nam illa aetate rem publicam nullam ibi fuisse probabile est, peccavitque omnino docti poetae indoctus imitator, cum Hannibalem fecit Literni in aede spectantem picturas belli Punici primi (Silius 6, 653 seq.) Sed agri eius maritimi deterrimi omnino in universo territorio Campano magna pars publica manserit necesse est; nam paucis annis post venditionem illam a. u. c. 560 coloniae duae civium Romanorum constitutae sunt Liternum et Voltturnum iisque, ut ait Livius¹⁾, *ager divisus est qui Campanorum fuerat*, scilicet quatenus ad mare situs erat; extra oram enim eius generis coloniae eo tempore nullae constituebantur. Sed ut duae aliae coloniae simul conditae in Campania inferiore Puteoli et Salernum laete creverunt, ita citeriores duae illae deductae in regionem paludosam et barenosam (cf. Livius 22, 46, 4 cet.) parum prosperam vitam habuerunt. Liternum autem conditum est secundum Livium (32, 29) et Strabonem (5, 4, 4 p. 243) *ad ostia fluminis Literni*, qui fluvius apud reliquos auctores Clanius appellatur, id est ad stagnum q. d. *lago di Patria*, ubi antiqua ostia illa hodie mutata adhuc cernuntur dicta *Foce di Patria*. Deducti sunt homines non plus trecenti (Liv. 34, 45); ius dixerunt ibi ut in reliquis civium Romanorum oppidis Campanis praefecti Capuam Cumas (Festus s. v. praefecturae p. 233). Capto

1) 34, 45. Secundum verba Livii non solum Liternum et Voltturnum, sed Puteoli quoque et Salernum in agrum deducti sunt qui Campanorum fuisset; sed errore quod de duabus verum erat ad omnes extendit.

oppido ab Italicis bello sociali (Appian. b. c. 1, 42) nihilo minus res publica postea quoque mansit (Cicero de l. agr. 2, 25, 66) nomenque ponunt chorographi Strabo l. c., Mela 2, 4, 70, Plinius 3, 5, 61, Ptolemaeus 3, 1, 6 et in simili loco Ovidius met. 5, 714, item itineraria (vide p. 58), nec raro memorant posteriores auctores Scipionis Africani maioris Literninum, *villam*, ut ait Seneca ep. 86, 3, *structam lapide quadrato, murum circumdatum silvae, turres quoque in propugnaculum villae* (propter praedones scilicet; cf. Valerius Maximus 2, 10, 2) *utrimque subrectas, cisternam aedificiis ac viridibus subditam, quae sufficere in usum vel exercitus posset, balneolum angustum tenebricosum ex consuetudine antiqua*, ubi ultimos vitae annos exegit Africanus et sepulcrum sibi fecit quod per saecula monstrabatur (Livius 38, 52. 53. 56 et inde Oros. 4, 20; Strabo l. c.; Plinius n. h. 16, 44, 234; cf. 14, 4, 49; Dio fr. 63. l. 38, 26). Sed quod ait liber coloniarum p. 235: *Liternum muro ductum: colonia ab Augusto deducta: iter populo debetur p. CXX: ager eius in iugeribus veteranis est adsignatus*, vix admitti potest; nam de auctoribus coloniarum saepissime in eo indice erratum est, nec credibile Augusti temporibus Liternum revixisse, quod iam Tiberiana aetate appellatur *ignobilis ac deserta palus* (Valerius Max. 5, 3, 2) et, si titulos respicis, paene sine vestigiis interiit, id quod in paucissimas colonias Romanas cadit.

Liternum si stetit, ut videtur stetisse, in litore ad meridiem lacus Patriae, ex ipsis illis locis certos titulos nullos habemus. Complexus sum hoc capite dispersos in vicis vicinis mediterraneis magis Frignano maggiore, Frignano piccolo, Callitto sive la Galita a meridie vici Casa Pesella, Partano; quamquam plerique eorum pari iure ad vicinam Atellam revocari potuerunt. Ad rem publicam Literni quae pertineant in his titulis non reperiuntur.

3714 [= 3612] Frignano piccolo in ecclesia S. Mariae DON. FABR. MARTOR., qui emptam Aversae intulit museo Neapolitano.

SIGNA · TRANSLATA EX ABDITIS
LOCIS AD CELEBRITATEM
THERMARVM SEVERIANARVM
AVDENTIVS · AEMILANVS · V · C · CONS^{sic}
5 CAMP · CONSTITVIT DEDICARIQVE PRECEPIT
CVRANTE TANNONIO CRYSANTIO V · P

Descripsi et recognovi. Donius cod. Vat. 7113 f. 44 a Menestrierio indidemque opinor Fabretti 280, 173 ex schedis Barb.; Martorelli theca p. 544 add. p. XXXVI (ex Martorellio Pratilli cons. p. 48; Donat. 217, 5; Winckelmann *Werke* II p. 23) collatis Ignarra de pal. p. 130 iisque quae ex ore Martorellii refert Franciscus la Vega (apud Fiorellium *giornale degli scavi di Pompei, proemio all' illustrazione* 1851 p. XVI; *giornale degli scavi di Pompei* 1861 n. 8/10 p. 289); Gervasio Mav. Loll. p. 30; Fiorelli cat. n. 1405. Orelli 3275.

Audentius Aemilianus redit n. 3866, Tannonius Crysantius n. 1813. 1815.

8212 in operculo arcae. Puteolis apud Criscium.

D · M ·
M · IVLIO MARINO
VETERANO AVG · N̄ QVI
VIXIT · ANNIS · LXX · III ·
5 M · III · DIEBVS · VII ·
LIBERTI · PATRONO ·
· B · M · F ·

Recognovit Mau missam a Criscio a. 1880.

8213 Puteolis apud Criscium.

D · M · S
IV · LI · O · MA · RI · N
O · VETE · RA · NO · AVG · N̄
QVI BIX · AN · LX · M · VII ·
5 DI · E · VIII · IV · LI · A · FE · LICITAS
CO · IV · GI · BE · N · MER · FECIT

Recognovit Mau missam a Criscio a. 1880.
6 de litteris RFEC Mau dubitabat.

XLIV. CVMAE (p. 350).

ad p. 351. Quae de Cumanorum rebus exposui, confirmantur eo, quod apud Festum (v. municipium p. 127) numerantur inter populos de quibus dixi in capite de Formiis (v. p. 602 not.).

ad n. 3702. Edidit idem Beloch *Campanien* (Berolini 1879) p. 155, legens 4 VALEN PRO VAL.

ad n. 3698. Refert item Ios. Thomassinus in commentario in marmor Corfiniense [vol. IX n. 3160] Neapoli a. 1785 p. 158 repetitam omnino ex citata ephemeride.

ad n. 3711. Apud Temple olim, iam in museo Britannico, ubi Huebner excepit sic VIC · F · CVMAN.

8214 lamina plumbea lata m. 0.88, alta m. 0.53; rep. Cumis in necropoli, est apud Em. Stevens.

BARCATHII DASI-MZ
M DASSIVS · M · ALLIVS ·
CIRDO I SAINI NISNI ISTA
R II · VAAG II S NVM R · CAVA
5 LITIROA · TIKLIG UQIT · (VTR I S)

Delineavit Mau ita ut cernitur iuxta repraesentata. De Petra descripsit ediditque apud Fiorellium *Not. degli scavi 1880* p. 147.

Barcathes Dasi M. l., M. Dassius, M. Allius(?) Cerdo salvi nisei ista(m?) re(m?) qua(m) ages (= agens?) qum q. cava(?) literas perlegerit C. Vitrasi. Lectio certa est excepto 4 extr., interpretatio incerta. Hoc tamen videtur in dubium vocari non posse, quamquam praeterea ni fallor sine exemplo est, libertini nomen in hac tabella ita formari, ut solent nomina servorum.

XLVI. VOLTVRNVM (p. 357).

8215 rep. ad Castellum Volturni in fundamentis curiae, est in museo Campano.

in latere:

C · IVLIO · C · F
F A L · M A G N O
N A V A R C · P R I N C
C L A S · P R · M I S E N
urceus 5 A D L E C · I N · O R D · D E C V R
E T · I N T E R · II · V I R A L E
D E C R E T · D E C V R · P · P
M V N I C · R E V E R E
C V I V S · D E D I
10 D E C V R I O N
H C V V

in latere:

DEDIC · PR · IDVS · A
SATVRNINO · ET · gallo cos p. C. 198
CVRANT · Q · SERVILIO · ... patera
TI · CL · PHILEto iuiris

Descripsit Dressel a. 1880. Ed. Ioh. Pappararo apud Fiorellium *Not. degli scavi 1880* p. 392 et Iannelli in actis Casertanis 1880 p. 48. In latere 1 fin. AV₀ potius quam AP_r Dressel. — C. Iulio C. f. Fal. Magno navarc(o) princ(ipi) clas(sis) pr(aetoriae) Misen(ensis) [vide supra ad n. 3340. 3348], adlec(to) in ord(inem) decur(ionum) et inter (duo)vira[le]s decret(o) decur(ionum) p(ostulatione) p(opuli), munic(ipes) rever[en]tes. Cuius ded[ic]atione decurion[ibus] (sestertios) XX [nummos dedit].

8216 basis Castelvolturni rep., est in museo Campano.

D · M ·
L · ANNAEO ·
ALLECTO · IN · ORD[inem]
QVI · VIXIT · ANN
5 L · ANNAEVS · CAP
FILLIO · RENE · Merenti

Descripsit Dressel. Iannelli act. Casertan. 1880 p. 90.